
ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ ΣΤΗ Δ.Π.Ο.: Ο ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. Το αντικείμενο της Πολιτικής Οικονομίας της Παγκοσμιοποίησης και οι θεμελιώδεις έννοιες του.
2. Το θεσμικό πλαίσιο της διεθνούς οικονομίας μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.
3. **Η προσέγγιση του Ρεαλισμού**
  4. Η προσέγγιση του Φιλελευθερισμού
  5. Η προσέγγιση του Ιστορικού Δομισμού
  6. Πολυεθνικές εταιρίες και Άμεσες Ξένες Επενδύσεις
  7. Οι διεθνείς εμπορικές σχέσεις
  8. Οι διεθνείς νομισματικές σχέσεις
  9. Η διεθνής οικονομική ανάπτυξη και ανισότητες
10. Το εξωτερικό χρέος και οι κρίσεις
11. Η περιφερειοποίηση και το διεθνές εμπορικό καθεστώς
12. Οι σύγχρονες τάσεις στη Διεθνή Πολιτική Οικονομία

3 βασικές Προσεγγίσεις

Τα 4 βασικά υποπεδία της ΔΠΟ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. Theodore Cohn, 2008, *Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Gutenberg*, σελ. 103-132 (κεφ.3).
2. R. Gilpin, 2001, *Global Political Economy: Understanding the International Economic Order*, Princeton University Press, σελ. 15-45 (κυρίως 15-23) και 356-358.
3. R. Keohane and J. Nye (Jr.), 2012, *Power and Interdependence*, 4th edition, Longman-Pearson, σελ. 19-31 (Κεφ. 2).
4. B. Dunn, 2009, *Global Political Economy. A Marxist Critique*, Pluto Press, σελ. 31-47 (Κεφ. 2).

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. Ποιες είναι οι οικονομικές και πολιτικές ρίζες του Ρεαλισμού;
2. Ποιες είναι οι βασικές αποδοχές του Ρεαλισμού και του Νεορεαλισμού;
3. Σε τι συνίσταται η θεωρία της «ηγεμονικής σταθερότητας» και ποιες είναι οι εκτιμήσεις της για τη σημερινή κατάσταση;

1. Ποιες είναι οι πολιτικές και οικονομικές ρίζες του Ρεαλισμού;

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΡΙΖΕΣ ΤΟΥ ΡΕΑΛΙΣΜΟΥ

Θουκιδίδης (περ. 471-400)

Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου

Μακιαβέλι (1450-1527)

Ο ηγεμόνας

ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΡΙΖΕΣ ΤΟΥ ΡΕΑΛΙΣΜΟΥ: ΜΕΡΚΑΝΤΙΛΙΣΜΟΣ (ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ)

1. Προώθηση εθνικών οικονομικών συμφερόντων μέσω εκτεταμένης κρατικής παρέμβασης στην οικονομία.
2. Το κράτος ως επίκεντρο της οικονομικής ζωής και θεωρίας. Το «παράδοξο του μερκαντιλισμού».
3. Η ισχύς ενός κράτους εξαρτιέται από την ποσότητα χρυσού και αργύρου που συσσωρεύει, δηλαδή (σε συνθήκες Κανόνα του Χρυσού) από το πλεονασματικό εμπορικό ισοζύγιο.
4. Αναπτύχθηκε την περίοδο σχηματισμού των ανεξάρτητων εθνικών οικονομιών και κρατών.
5. Μέχρι τα τέλη του 18^{ου} αιώνα είχε κυριαρχήσει ως οικονομική αντίληψη και οδηγός πολιτικής.
6. Ακόμα και ο –διαπρύσιος πολέμιος του Μερκαντιλισμού- Adam Smith τιτλοφόρησε το 1776 το βιβλίο του «Ο Πλούτος των Εθνών».
7. Γνωστοί Άγγλοι μερκαντλιστές ήταν ο Thomas Munn (1571-1641) και Josiah Child (1630-1699).

Ο ΜΕΡΚΑΝΤΙΛΙΣΜΟΣ «ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΕΙ» ... ΑΠΟ ΤΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ ΣΕ ΗΠΑ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Alexander Hamilton (1757-1804)

Wikipedia: Hamiltonian economic program

Friedrich List (1789-1876)

Wikipedia:Friedrich List

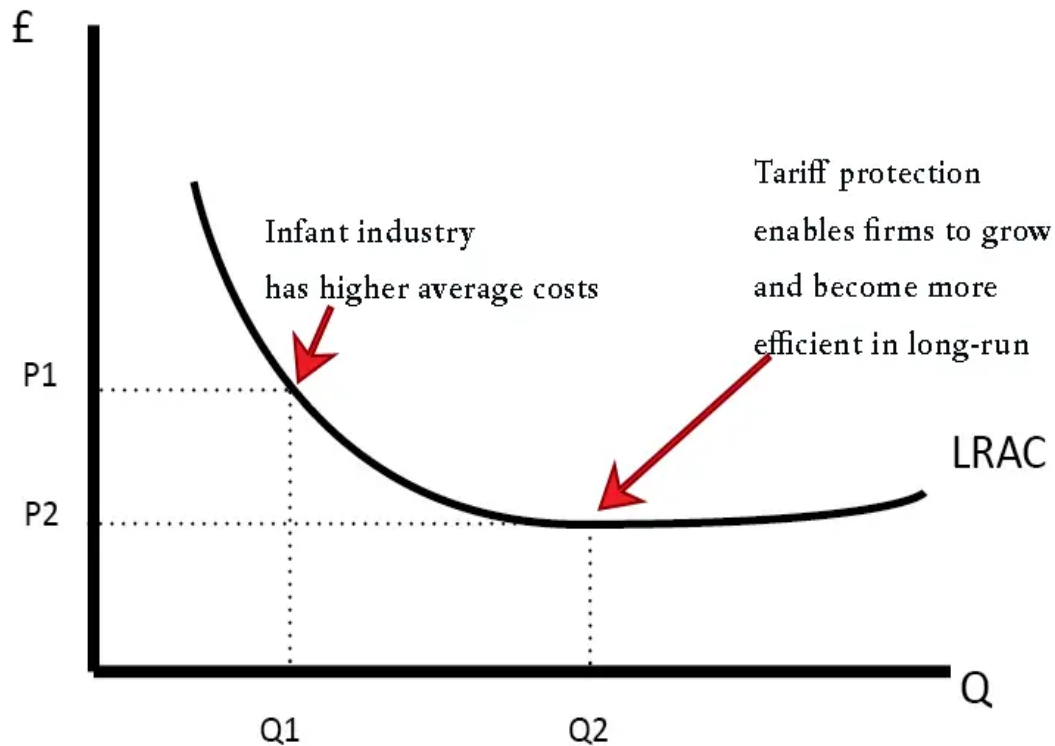
Ο LIST ΓΙΑ ΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΣΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΟΥ

In the absence of a hypothetical ‘universal union and a state of perpetual peace’, free trade would have the effect of:

“extending the market for English manufactures over all countries ... It would fall to the lot of France, together with Spain and Portugal, to supply this English world with the choicest wines, and to drink the bad ones herself: at most France might retain the manufacture of a little millinery. Germany would scarcely have more to supply this English world with than children’s toys, wooden clocks, and philological writing, and sometimes also an auxiliary corps, who might sacrifice themselves to pine away in the deserts of Asia or Africa, for the sake of extending the manufacturing and commercial supremacy, the literature and language of England.”

List, F., (1997), ‘Political and cosmopolitical economy’, in G.T. Crane and A. Amawi (eds) *The Theoretical Evolution of International Political Economy: A Reader*, New York, Oxford University Press

... ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ (INFANT INDUSTRY ARGUMENT)

Πηγή: economicshelp.org

Infant Industry Argument

Examples

Imposing tariffs on imports

Providing subsidies to infant industries

Imposing quota
Limitations on imports

Πηγή: wallstreetmojo

ΚΑΡΙΚΑΤΟΥΡΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΕΡΚΑΝΤΙΛΙΣΜΟ

Bill of Rights Institute

2. Ποιες είναι οι βασικές αποδοχές του Ρεαλισμού και του Νεορεαλισμού;

Ο MORGENTHAU ΩΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΝ ΤΟΥ ΡΕΑΛΙΣΜΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟΝ Β΄ ΠΠ.

Hans Morgenthau (1904-1980)

- Οι αφηρημένες νεοκλασικές-φιλελεύθερες απόψεις δεν επαρκούν για να κατανοήσουν και να βελτιώσουν τον πραγματικό κόσμο.
- Σε έναν ατελή κόσμο, οι διεθνείς σχέσεις θα πρέπει να μελετηθούν μέσα από το πρίσμα του «ρεαλισμού», ο οποίος αναγνωρίζει την – βαθιά ριζωμένη στην ανθρώπινη φύση – επιδίωξη της ισχύος.
- Η ισχύς πρέπει να θεωρείται πάντα το βασικό κίνητρο και τα χρήμα απλώς το μέσο.

ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΚΛΑΣΙΚΟΥ ΡΕΑΛΙΣΜΟΥ (1920-1960)

1. Τα κράτη είναι οι βασικοί δρώντες στο σύστημα των διεθνών σχέσεων. Οι μη κρατικοί δρώντες (επιχειρήσεις, οργανισμοί κλπ) δρουν στο πλαίσιο που καθορίζουν τα κράτη.
2. Τα κράτη δρουν με βάση το συμφέρον τους και τη διατήρηση της εθνικής κυριαρχίας και ασφάλειας. Το κράτος αποτελεί «ενοποιητικό δρώντα» παρά τις διαφορετικές επιδιώξεις τμημάτων του πληθυσμού στο εσωτερικό τους.
3. Το διεθνές σύστημα είναι άναρχο γιατί δεν υπάρχει καμία υπερ-κρατική διεθνής εξουσία. Αποτελεί «σύστημα αυτοβοήθειας» από το οποίο προκύπτει το «δίλημμα ασφαλείας».
4. Η επιδίωξη της ισχύος και του ατομικού συμφέροντος ανήκει στην ίδια τη φύση του ανθρώπου και αντανακλάται στη συμπεριφορά των κρατών.
5. Στόχος η «ισορροπία δυνάμεων».
6. Ο καπιταλιστικός τρόπος οργάνωσης της οικονομίας είναι ο καλύτερος δυνατός (κοινό στοιχείο με Φιλελεύθερους).

ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΡΕΑΛΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ

ΡΕΑΛΙΣΤΕΣ

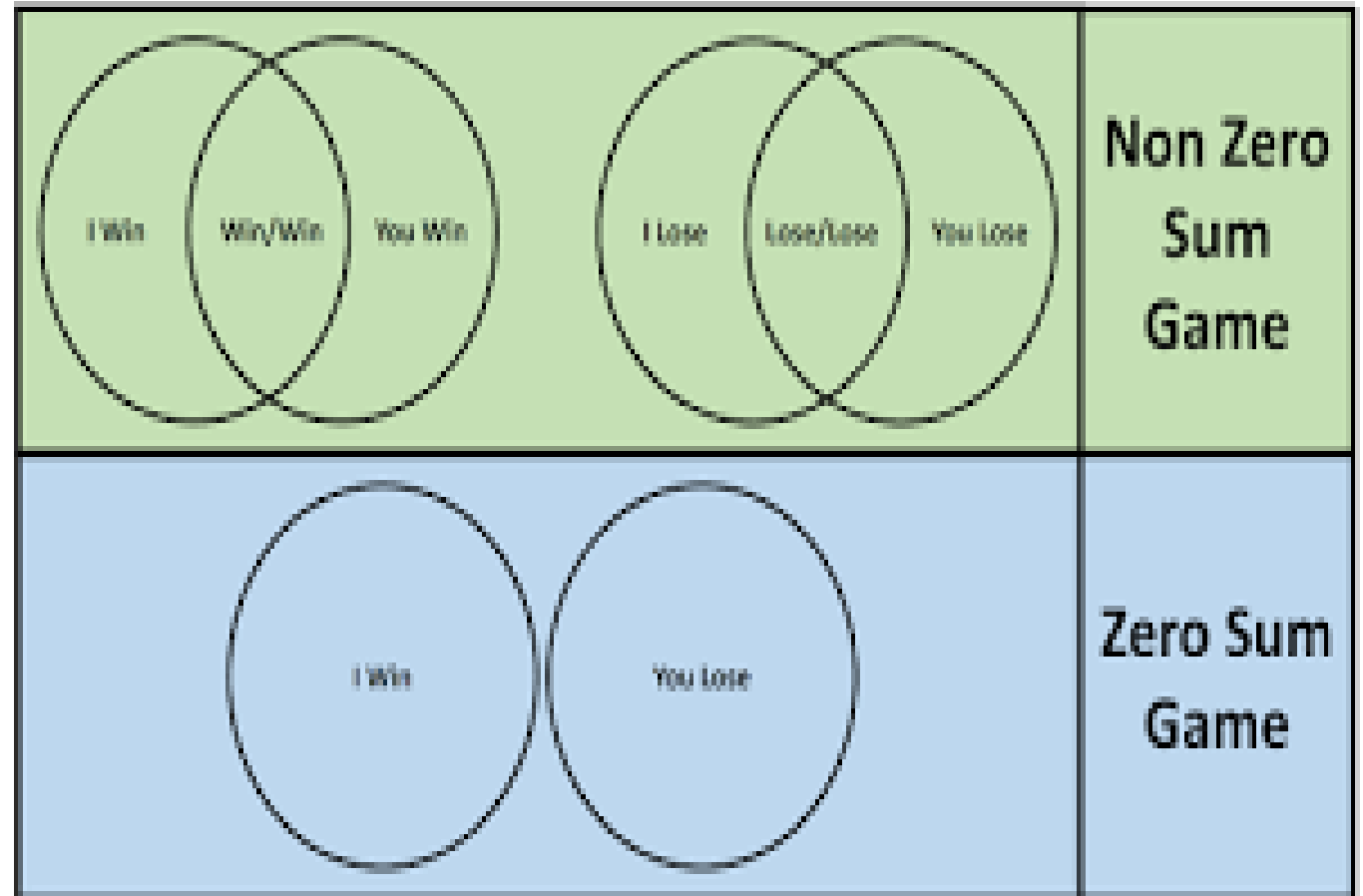
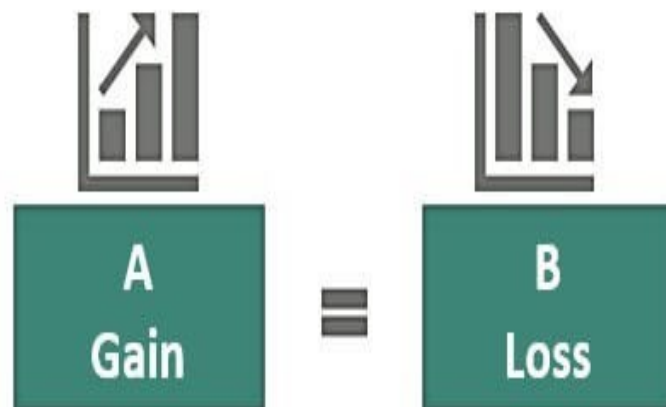
- Η πολιτική έχει προτεραιότητα έναντι της οικονομίας.
- Οι διεθνείς σχέσεις είναι παίγνιο μηδενικού αθροίσματος.
- Οι διεθνείς θεμελιακοί θεσμοί εκφράζουν τα συμφέροντα των ισχυρότερων κρατών.
- Η παγκοσμιοποίηση συντελείται όσο το επιτρέπουν τα κράτη και δεν αποδυναμώνει τα τελευταία.

ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ

- Η οικονομία έχει προτεραιότητα έναντι της πολιτικής.
- Οι διεθνείς σχέσεις είναι παίγνιο μηδενικού αθροίσματος.
- Οι διεθνείς θεμελιακοί θεσμοί εκφράζουν τα συμφέροντα όλων των κρατών.
- Η παγκοσμιοποίηση είναι προϊόν της δράσης των μεγάλων επιχειρήσεων και αποδυναμώνει τα κράτη.

ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΩΣ ΠΑΙΓΝΙΟ ΜΗΔΕΝΙΚΟΥ ΑΘΡΟΙΣΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΒΑΣΙΖΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΠΙΔΙΩΞΗ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΚΕΡΔΩΝ

Zero-Sum Situation

ΒΑΣΙΚΟΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΚΛΑΣΙΚΟΥ ΡΕΑΛΙΣΜΟΥ

1. Edward Carr (1892-1982)
2. George Kennan (1904-2005)
3. Hans Morgenthau (1904-1980)
4. Raymond Aron (1905-1983)
5. Robert Gilpin (1930-2018)

ΝΕΟΡΕΑΛΙΣΜΟΣ: ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ Κ. WALTZ

Kenneth Walz (1924-2013)

- 3 επίπεδα ανάλυσης για ερμηνεία διακρατικών σχέσεων:
  - α) φύση κρατικών ηγετών,
  - β) φύση κρατών,
  - γ) συστημικά αναρχική δομή διεθνούς συστήματος.
- Έκοψε τον ομφάλιο λώρο ανάμεσα στη μελέτη των διεθνών σχέσεων και τη φύση του ανθρώπου.

ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΝΕΟΡΕΑΛΙΣΜΟΥ Ή ΔΟΜΙΚΟΥ ΡΕΑΛΙΣΜΟΥ

1. Επανεμφάνιση ρεαλισμού τις δεκαετίες 1970 και 1980 λόγω α) υποχώρηση Ψυχρού Πολέμου και σημαντικές οικονομικές εξελίξεις μετά το 1970, β) ανάγκη υπεράσπισης του οικονομικού ρόλου του κράτους.
2. Η συμπεριφορά στις διεθνείς σχέσεις δεν καθορίζεται από τη φύση του ανθρώπου αλλά από τη φύση των δομικών, συστημικών περιορισμών. Βασικό επίπεδο ανάλυσης η αναρχία στο σύστημα διεθνών σχέσεων.
3. Η βασική μονάδα του συστήματος των διεθνών σχέσεων είναι τα κράτη. Αυτά επιδιώκουν ως ορθολογικοί δρώντες τα εθνικά τους συμφέροντα. Τα κράτη προσεγγίζονται ως «black bloxes».
4. Οι ανάγκες των κρατών είναι ίδιες αλλά όχι και τα μέσα επιδίωξης τους. Αυτή η διαφορά εμποδίζει τη συνεργασία.
5. Υπάρχουν 3 ενδεχόμενα με βάση τις διαφορές ισχύος στο διεθνές σύστημα: α) Μονοπολικό, β) διπολικό και γ) πολυπολικό. Το (β) είναι το πιο πιθανό να επιφέρει διεθνή ασφάλεια.
6. Διάκριση σε «αμυντικό» (Waltz) και «επιθετικό» (Mearsheimer) ρεαλισμό.

-
3. Σε τι συνίσταται η θεωρία της «ηγεμονικής σταθερότητας» και ποιες είναι οι εκτιμήσεις της για τη σημερινή κατάσταση;

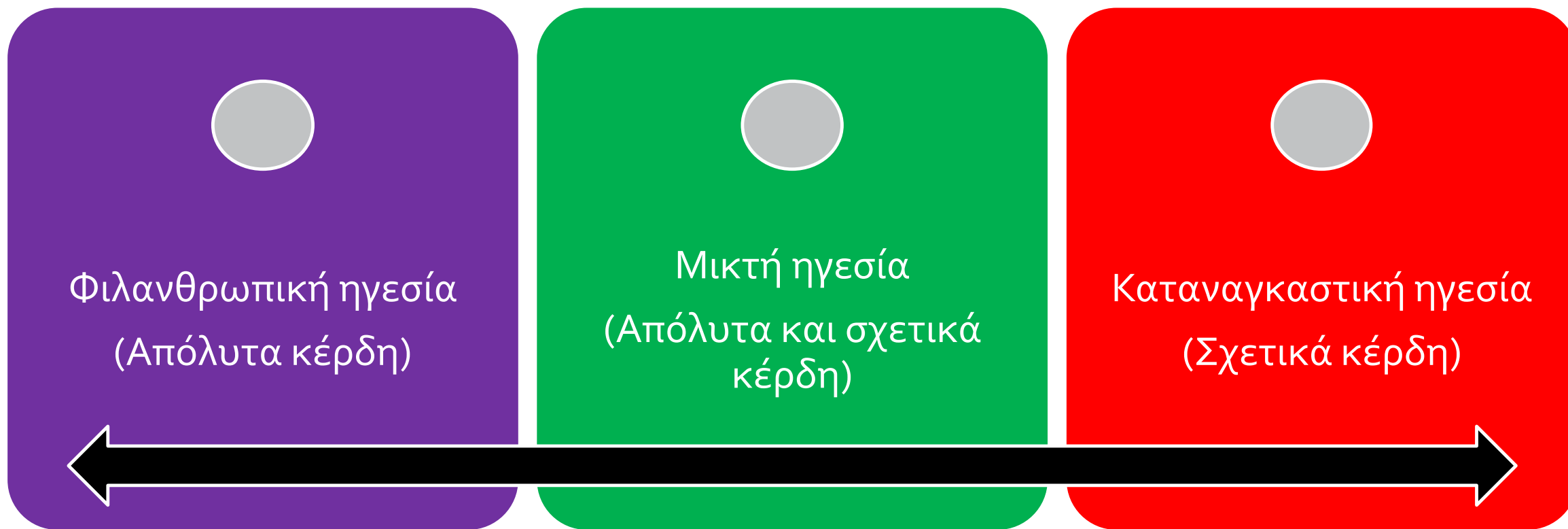
Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΚΗΣ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ

1. Το διεθνές οικονομικό σύστημα είναι πιθανότερο να είναι ανοιχτό και σταθερό όταν υπάρχει ένα κυρίαρχο και ηγεμονικό κράτος το οποίο είναι *πρόθυμο* και *ικανό* να παρέχει ηγεσία και όταν τα άλλα σημαντικά κράτη πιστεύουν ότι οι πολιτικές του ηγεμόνα είναι σχετικά ωφέλιμες.
2. Ιστορικές περιπτώσεις επίτευξης ηγεμονίας: **α)** ηγεσία Βρετανίας κατά τον 19^ο αιώνα, **β)** ηγεσία ΗΠΑ μετά τον Β' ΠΠ.
3. **Κριτική:** **α)** Βραχείες ιστορικές περίοδοι οι περίοδοι ηγεμονίας,
β) διαφωνίες για ορισμό και μέτρησης ηγεμονίας,
γ) διαφωνίες για τα χρονικά όρια των 2 ηγεμονιών,
δ) αμφισβήτηση της υπόθεσης ότι ένας παγκόσμιος ηγεμόνας συνεισφέρει στο άνοιγμα της οικονομίας και τη σταθερότητα.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

1. Ηγεσία υπάρχει όταν η κατανομή ισχύος είναι εξαιρετικά ανισομερής.
2. Η ηγεσία είναι κρατοκεντρική έννοια.
3. Δεν είναι σαφές αν η ηγεμονία αναφέρεται σε στρατιωτική ισχύ, οικονομική ισχύ ή και τα δύο.
4. Οι γκραμσιανοί εμπλούτισαν τη θεωρία της ηγεμονίας με ιδεολογικούς-πολιτισμικούς παράγοντες.
5. Η ηγεμονία συμβάλλει στη δημιουργία-διατήρηση φιλελεύθερων διεθνών καθεστώτων που ορίζονται ως «σύνολα κρυφών ή φανερών αρχών, θεσμών, κανόνων και διαδικασιών λήψης αποφάσεων γύρω από τα οποία συγκλίνουν οι προσδοκίες των δρώντων σε μία συγκεκριμένη περιοχή των διεθνών σχέσεων».
6. Η έννοια του καθεστώτος συνεπάγεται ένα βαθμό διακυβέρνησης πάνω από το επίπεδο του έθνους-κράτους σε συγκεκριμένες περιοχές των διεθνών σχέσεων.

ΤΟ ΦΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΠΕΡΙ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ

Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΡΕΥΜΑΤΑ

Φιλελεύθεροι:

- Παρείχαν ασφάλεια ως δημόσιο αγαθό μέσω της αμερικανικής πυρηνικής ομπρέλας στην Ευρώπη ώστε η Δυτική Ευρώπη και η Ιαπωνία να επικεντρωθούν στην οικονομική ανάπτυξη.
- Επέτρεψαν στο δολάριο να χρησιμοποιηθεί ως το κύριο αποθεματικό νόμισμα, ανέλαβαν την προμήθεια δολαρίων στα υπόλοιπα κράτη, διατήρησαν ανοιχτά την αγορά τους για τις εξαγωγές άλλων χωρών.
- Αντιμετώπισαν το πρόβλημα των free riders κατά την παροχή των δημόσιων αγαθών.

Ρεαλιστές:

- Οι μεταπολεμικές πολυμερείς σχέσεις ήταν προς το συμφέρον των ΗΠΑ.
- Ταυτόχρονα όμως βοήθησαν και την ανάπτυξη στις άλλες χώρες.
- Με την παροχή δημόσιων αγαθών και τη χρήση καταναγκασμού έδωσαν κίνητρο για τήρηση αρχών και κανόνων ενός διεθνούς καθεστώτος.

Ιστορικοί δομιστές:

- Η ηγεμονία των ΗΠΑ δεν ήταν φιλανθρωπική.
- Υπηρετούσε την σταθεροποίηση της κυριαρχίας των ΗΠΑ επί των υπολοίπων και κυρίως επί της «περιφέρειας».
- Ανάγκη «αντιηγεμονίας» από κράτη σε μειονεκτική θέση.

ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ ΤΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΚΗΣ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΒΡΕΤΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ

1. Η βρετανική ηγεμονία ήταν ο βασικός παράγοντας που συνεισέφερε στη φιλελευθεροποίηση του εμπορίου κατά τον 19^ο αιώνα.
2. Η παρακμή της βρετανικής ηγεμονίας μετά το 1875 οδήγησε σε παρακμή το ελεύθερο εμπόριο.
3. Η απουσία ενός ηγεμόνα πρόθυμου και ικανού να ηγηθεί στο Μεσοπόλεμο οδήγησε σε αυξημένο προστατευτισμό με αποκορύφωμα τη Μεγάλη Ύφεση.
4. Οι ΗΠΑ ως παγκόσμιος ηγεμόνας μετά τον Β' ΠΠ βοήθησαν στη δημιουργία ανοιχτών και σταθερών διεθνών οικονομικών κανονιστικών πλαισίων.

ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

- Με δεδομένη την έλλειψη συναίνεσης για τον ορισμό της ηγεμονίας, υπάρχει έντονη αντιπαράθεση για τη σημερινή κατάσταση και την προοπτική της αμερικανικής ηγεμονίας.
- Οι θιασώτες της παρακμής (declinists) πιστεύουν ότι όπως και κάθε ηγεμονία, έτσι και αυτή των ΗΠΑ θα κλονιστεί λόγω της στρατιωτικής και οικονομικής υπερεπέκτασης, της ενίσχυσης των «τζαμπατζήδων» και της ανάδυσης νέων δυναμικών οικονομιών.
- Οι θιασώτες της ανανέωσης (renewalists) ισχυρίζονται ότι παρόλο που η σχετική οικονομική ισχύς των ΗΠΑ έχει μειωθεί, αυτό δεν έχει επηρεάσει σημαντικά την ηγεμονική τους θέση, η οποία πέρα από την οικονομική, επηρεάζεται και από την πολύ μεγάλη στρατιωτική και πολιτισμική ισχύς τους.
- Η οικονομική ισχύς της ΕΕ και ακόμα περισσότερο της Κίνας θέτει σίγουρα σημαντικές προκλήσεις στην αμερικανική ηγεμονία.

Ο ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΒΟΡΡΑ-ΝΟΤΟΥ

- Συνήθως ο Ρεαλισμός εστιάζει την ανάλυση του στα πιο ισχυρά κράτη.
- Για τα κράτη του Νότου ενδιαφέρονται όταν αυτά αμφισβητούν τη θέση ισχύος του Βορρά, π.χ. όταν ο ΟΠΕΚ απέσπασε από τις δυτικές εταιρείες τον έλεγχο των τιμών του πετρελαίου ή σήμερα που οι Κίνα και Ινδία θέτουν προκλήσεις στο ρόλο του Βορρά.
- Θεωρούν ότι οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες επιδιώκουν αύξηση της ισχύος τους για να μην είναι τόσο ευάλωτες απέναντι στο Βορρά και ότι τα προβλήματα τους δεν προκύπτουν μόνο από τη φτώχεια τους αλλά και από τη θέση αδυναμίας τους στο διεθνές σύστημα.
- Τονίζουν διάφορες στρατηγικές που οι χώρες του Νότου υιοθετούν για τη μείωση της ευαλωτότητας τους έναντι των χωρών του Βορρά:
  1. Αξιοποίηση του μεγάλου αριθμού τους (η G77 έχει σήμερα 134 μέλη).
  2. Βασίζονται στην κρατική παρέμβαση για την ανάπτυξη τους.
  3. Προσπαθούν να αλλάξουν τα διεθνή οικονομικά κανονιστικά πλαίσια.

ΕΠΙΚΡΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΝΕΟΡΕΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ

- Μια σειρά εμπειρικές μελέτες αμφισβητούν την υπόθεση ότι η ηγεμονία είναι απαραίτητη ή/και αρκετή για να προκύψει «ανοιχτή» οικονομία.
- Μάλλον ήταν ο Α΄ ΠΠ και όχι η παρακμή της βρετανικής ηγεμονίας μετά το 1875 που σήμανε το τέλος του φιλελευθεροποιημένου διεθνούς εμπορίου.
- Ακόμα και μετά την παρακμή μίας ηγεμονίας, τα ανοιχτά διεθνή οικονομικά κανονιστικά πλαίσια μπορούν να διατηρηθούν αν υπάρχει αρκετή ζήτηση γι' αυτά κατά την μετα-ηγεμονική περίοδο.
- Αυτά τα κανονιστικά πλαίσια μπορούν ακόμα και να δημιουργηθούν είτε μέσω πολυμερών διαπραγματεύσεων (ανάμεσα σε πρόθυμα κράτη με σχετικά ίσο κύρος) είτε αυθόρμητα (όταν υπάρχει σύγκλιση των προσδοκιών των χωρών).
- Οι μεταβολές στην οικονομική ισχύ και οι οικονομικές εξελίξεις αποτελούν το βασικό παράγοντα στα διεθνή οικονομικά καθεστώτα και όχι το αντίθετο.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΡΕΑΛΙΣΜΟ

1. Υπερβολική έμφαση στην κεντρικότητα της πολιτικής σε σχέση με την οικονομία.
2. Η άποψη περί του κράτους ως «ενοποιητικού δρώντα» υποτιμά τον αυξανόμενο ρόλο των πολυεθνικών εταιρειών και των άλλων οργανισμών ως σχετικά ανεξάρτητων δρώντων. Επίσης αυτή η αντίληψη υποτιμά τις τεράστιες διαφορές συμφερόντων ΕΝΤΟΣ του κάθε κράτους.
3. Η εμμονή με τα σχετικά κέρδη μειώνει τη διεισδυτικότητα της ανάλυσης τους στις περιπτώσεις της έντονης αλληλεξάρτησης και της αντίστοιχης διακρατικής συνεργασίας. Επίσης, μειώνει την ικανότητα ερμηνείας του φαινομένου της ενίσχυσης των διακρατικών διεθνών θεσμών.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. Ποιες είναι οι οικονομικές και πολιτικές ρίζες του Ρεαλισμού;
2. Ποιες είναι οι βασικές αποδοχές του Ρεαλισμού και του Νεορεαλισμού;
3. Σε τι συνίσταται η θεωρία της «ηγεμονικής σταθερότητας»;